

FEKETE TÜKÖR

A jövő hosszú árnyéka

**LUDWIG
MÚZEUM**
—KORTÁRS
MŰVÉSZETI
MÚZEUM

2026.
04.08.
–10.18.

Kölcsönzők | Lenders

COMMA Gallery, Pozsony | Bratislava, SK, Electronic Arts Intermix (EAI), New York, US, HUNT KASTNER, Prága | Prague, CZ, Karvalits-Szelényi Gyűjtemény | Collection, HU, Sarieva/Gallery, Plovdiv, Szófia | Sofia, BG, Brettschneider Alapítvány, HU, Peter Weibel Collection, Bécs | Vienna, AT és a művészek, illetve képviselőik | and the artists or representatives

A kiállítás támogatói | Sponsors

Bartók Tavasz Nemzetközi Művészeti Hetek | Bartók Spring International Arts Weeks, Kulturális és Innovációs Minisztérium | Ministry of Culture and Innovation, Műpa Budapest, Peter und Irene Ludwig Stiftung, Nemzeti Kulturális Alap | National Cultural Fund of Hungary, Glamour

A MÚPA HONLAPJA

KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS
MINISZTERIUM

műpa
Budapest

LP
IS

Peter und Irene
Ludwig Stiftung

Nemzeti
Kulturális
Alap

GLAMOUR

Együttműködő partner | Cooperative Partner

Óbudai Egyetem – Ybl Miklós Építéstudományi Kar, Építészmérnöki Intézet |
Ybl Miklós Faculty of Architecture and Civil Engineering - Obuda University

A kiállítás a Bartók Tavasz Nemzetközi Művészeti Hetek keretében a Műpa és a Ludwig Múzeum - Kortárs Művészeti Múzeum szervezésében valósul meg. | The exhibition is presented by Műpa Budapest and Ludwig Museum - Museum of Contemporary Art in the framework of the Bartók Spring International Art Weeks.

Külön köszönet | Special thanks to

BAJUSZ Csaba (Bajusz Csaba Model Workshop), BENEDEKFI Dávid, DOBOVICZI Attila (PTE Művészeti Kar | Faculty of Music and Applied Arts, University of Pécs), SZABÓ Anna Júlianna (Brettschneider Alapítvány), VAS Gabriella (Liszt Intézet, Magyar Kulturális Központ Szófia | Liszt Institute - Hungarian Cultural Institute, Sofia), VERES Miklós (Petőfi Irodalmi Múzeum), ZKM | Center for Art and Media Karlsruhe

LUDWIG
MÚZEUM
—KORTÁRS
MŰVÉSZETI
MÚZEUM

FEKETE TÜKÖR

A jövő hosszú árnyéka

2026. 04. 08. – 10. 18.

Kiállító művészek

BLUE NOSES / BORSOS LŐRINC / Luchezar BOYADJIEV /
CSÁKÁNY István / Endri DANI / DROZDIK Orshi /
ESTERHÁZY Marcell / Andreas FOGARASI / GELLÉR B. István /
GERBER Pál / Oto HUDEC / KASZÁS Tamás /
KERESZTES Zsófia / Krištof KINTERA / KISSPÁL Szabolcs /
Eva KOŤÁTKOVÁ / LAKNER Antal / Ciprian MUREȘAN /
Jevhen NYIKIFOROV / Nam June PAIK / PUKLUS Péter /
Gentian SHKURTI / SOCIÉTÉ RÉALISTE / SZACSVAY PÁL /
Olekszj SZAJ / SZALAI Tibor / SZOMBATHY Bálint /
TECHNOLOGIE UND DAS UNHEIMLICHE (T + U) /
VÁRNAI Gyula / WALICZKY Tamás / Peter WEIBEL

Kurátorok

KÁLMÁN Borbála, KÉSZMAN József

FEKETE TÜKÖR. A JÖVŐ HOSSZÚ ÁRNYÉKA

„Ez a jövő túl sötét, hát
ne maradj itt velem!” – FO. System

A Ludwig Múzeum több évtizede alakuló-bővülő gyűjteményében számos olyan kortárs alkotás található, amely elképzelt jövőképekkel foglalkozik, avagy a jelent – valamilyen szempontból – a múlt disztópikus megvalósulásaként értelmezi. Képzőművészeti gondolat kísérletek, amelyek a lehetséges jövőt vagy jelent sötét színekkel festik fel – bennük időben összekapcsolódik az aktuális és az eljövendő, ami az emberiség jövőjébe történő bepillantás lehetőségével kecsegtet. A disztópikus gondolat mint a lehetséges valóságok egyik szélső értéke egyben modell is, határpont, amelynek elgondolása természetes és szükséges a tényleges valóság megismeréséhez, ennyiben tehát eszköz és módszer is.

A kiállítás egy hosszabb távú kutatás első állomásaként a disztópia fogalmán keresztül vizsgálja a gyűjteményben lévő műveket, illetve egyes gyűjteményben szereplő művészek egyéb munkáit csatolja be ebbe a feltárássba. A kiválasztott művek a közelmúltban, elsősorban a hazai képzőművészeti színtéren zajló diszkurzust jellemzik, amelyeket a kiállítás különböző tematikus útvonalak mentén vet alá elemzésnek. Ez a fázis egy tágabb vizsgálat előkészítő szakaszaként előzi meg jelenkorunk átfogóbb elemzését, a disztópia fogalmának kurrens értelmezési lehetőségeit, valamint a jövőre irányuló aktuális művészeti elképzeléseket.

A jövővíziókkal és a világ lehetséges állapotaival kapcsolatos állítások mellett a kiállítás legalább annyira kérdez is: vajon „Nem lett-e hüvösebb?” (F. Nietzsche: *A vidám tudomány*)

A disztópia olyan fikciós világábrázolás, amely a jelen vagy a jövő negatív kimenetelű fejlődési irányait mutatja be, rendszerint totalitárius, technokrata vagy dehumanizált struktúrákon keresztül. A disztópikus világkép központi eleme a társadalmi elnyomás, amely kollektív szinten kontrollmechanizmusokkal, egyéni szinten pedig korlátozott szabadságokkal, identitásvesztéssel és morális dilemmákkal jár.

A külön eszmetörténeti kategóriaként értelmezhető disztópia fogalma rendszerint az utópiához mérten kerül meghatározásra (antiutópia), ugyanakkor erős fogalmi relativizmus övezi. Az utópiával szemben, amely egy ideális társadalom irányadó ideája, a disztópia gyökeresen ellentétes világot ír le, ahol a fiktív világ mindig rosszabb, mint a létező. A disztópia mint ellenutópia leginkább (sötét) tükörként szolgál: a benne megjelenő világ viszonyai, tulajdonságai felerősítve ábrázolják a szemlélő világának negatívumait. Belső félelmeinket felnagyítva segít megérteni, milyen jövő az, amit szeretnénk elkerülni. A disztópia tehát a jelen társadalmi tendenciáinak radikalizált kritikáját nyújtja, a modernitás válságtüneteinek gondolati leképezése, amely egyszerre kortárs szorongásképp is.

Tematikus szekciók a kiállításban:

BETELJESÜLT MESÉK SZOMORÚSÁGA

SAJÁTVILÁGOK

IDEOLOGIÁK ALKONYA

NO(N) FUTURE!

METROPOLIS

Kurátorok: KÁLMÁN Borbála, KÉSZMAN József

FEKETE TÜKÖR

A kiállítás címéül választott tárgy sokrétű jelentéssel bír, és egyszerre kapcsolódik erősen a mához és a múlthoz.

A „fekete tükör” fogalma a kortárs kultúrában elsősorban a kikapcsolt digitális kijelzők sötét felületére utal. Ebben a jelentésben a fogalom a digitális technológiák jelenlétének és sebezhetőségének emblémájává vált: a hibajelenségek, lefagyások vagy teljes rendszerleállások („fekete halál”) jelölőjeként. Kulturális elterjedéséhez jelentősen hozzájárult Charlie Brooker *Black Mirror* című, disztópikus hangvételi sorozata, amely a sötét képernyőt a technológiai önreflexió metaforájaként alkalmazza. A kikapcsolt kijelzőben egyszerre látjuk saját arcunkat és a technológia ránk irányuló tekin-

Nam June PAIK
Jó reggelt, Mr. Orwell | Good Morning, Mr. Orwell, 1984

színes videó, hanggal (állókép) | colour video with sound (video still); 38'
Az Electronic Arts Intermix (EAI), New York jóvoltából
Courtesy of Electronic Arts Intermix (EAI), New York

tetét; nem a távoli jövőt, hanem a jelen torzított önképét tükrözi vissza.

A kifejezés eredete ugyanakkor sokkal régebbre nyúlik vissza, és az okkult tudáshagyományokban gyökerezik. A fekete tükör – jellemzően ezüstfonszor nélküli, fekete hátlapú felület vagy obszidián – a mágikus gyakorlatok részeként jóslóeszközként funkcionált. A mágusok, boszorkányok és asztrológusok számára a fekete tükör nem csupán praktikus instrumentum volt, hanem metafizikai médium: a transzcendens tudás közvetítésének szimbóluma. Kapu egy alternatív, nem-fizikai valóság felé, amelyben a múlt, jelen és jövő képei tárulhatnak fel.

A jóslótükrök használata szorosan kapcsolódik a látomásidézés (*scrying*) technikájához. A módszer lényege, hogy a médium a sötét, tükröződő felületet szemléli transzállapotban, mely során nem annyira fizikailag adott képeket, mint inkább a tudattalanból előhívott, imaginárius látomásokat észleli. A hagyomány szerint a fekete tükör egyik legismertebb használója Nostradamus volt, aki ennek segítségével „látta” a jövő távoli eseményeit.

A fekete – vagy jósló – tükrök tehát a nyugati ezoterikus gondolkodásban olyan médiumként jelennek meg, amely a láthatatlan tartományok megidézésére szolgál: távoli, mások számára nem hozzáférhető események, életek vagy idősíkok szemlélhetőségét ígéri.

Ebben a kontextusban a fekete tükör a rejtett tudás, a tisztánlátás és az alternatív valóságokhoz vezető átjáró metaforájává válik, amelynek jelentése a modern technológiai kultúrában új, reflexív értelmezésekkel gazdagodott.

A kiállításban megjelenő művek egyfajta fekete tükröként szolgálnak: nemcsak jelenünk látjuk benne, hanem egy felsejlt jövővizíót, mely segít megérteni, milyen jövő az, amelyet szeretnénk elkerülni.

A BETELJESÜLT MESÉK SZOMORÚSÁGA

Napjaink posztutópikus világában a horizonton lebegő vágyalom egy jobb kor iránt, úgy tűnik, elpárolgott. Az irodalomban és a filmiparban a 20. század utolsó évtizedeiben óriási előretöréssel hódított a tudományos-fantasztikus műfaj, átítatva a mindennapokat, nem utolsósorban a tudományos-technikai forradalom vívmányainak köszönhetően. Ezen belül a disztópia, akár antiutópiként vagy negatív utópiként, de egyértelműen látható helyet vívott ki magának. Magyarországon a *Kozmosz Fantasztikus Könyvek* sorozat igyekezett fősodorba emelni az amúgy a szocialista pártvezetés által gyerekirodalomnak titulált, és ezért komolytalannak ítélt *sci-fi* műfajt. Így kerülhetett pár évvel eredeti nyelven publikált megjelenése után fordításba számos olyan, a világirodalom tág spektrumából átemelt írás, mely egy zárt szocialista rendszerben – nem utolsósorban a magas színvonalú fordításoknak köszönhetően – igazi intellektuális tápanyag volt saját(os) világok építése vagy akár az eszképzimusok terén.

A *Beteljesült mesék szomorúsága* olyan fejezet, amelyben mint egy időhurok, összeér jelen, múlt és jövő – mintha a jelen fekete tükörként a múlt számára egy egyáltalán nem fiktív jövő képét mutatná fel. Az exponenciálisan felgyorsult tudományos és technológiai fejlesztések, melyek utolérhetetlen sebességgel változtatják jelenünk, kéz a kézben a gazdasági rendszerek és folyamatok átalakulásával érdekes helyzetet teremtenek az elmúlt évtizedekben született életerős disztópiák tükrében: belepillantva jelenünk tűnik a múlt fekete tükörének, és fikció helyett valóságként ábrázolja a nyomasztó előérzeteket, a rossz forgatókönyveket. A disztópia konkrét

politikai megnyilvánulásai nyomasztó felismeréseket generálnak: vajon nem disztópiában él(t)ünk mindig is? További kérdések: minden disztópia utópiának indul eredetileg, és szükségképpen végződik antiutópiként? A disztópiák az utópiák lehetetlenségének bizonyítékai, vagy két alapvetően eltérő karakterű világról beszélünk?

A *Beteljesült mesék szomorúsága* mint tematikus szekció a másnap melankóliáját viseli magán. Annak keserédes felismerését, hogy a nagy narratíváknak leáldozott, vagy legalábbis nem találjuk az utat hozzá. A fogalmak és jelölők mögött tanulságos művek és gyakorlatok jelennek meg a szekcióban: azt dokumentálják, hogy a háttérben olyan dinamikák tűnhetnek fel, amelyek azt eredményezik, hogy az utópisztikusnak elgondolt világ a valóságban fordul át disztópiába, ahogyan a múlt a jövő felé fordulva a jelennek adja át magát.

Krištof KINTERA
Siliconum
Urbanum, 2024

vegyes technika
mixed technique
167 × 95 × 110 cm
Fotó | Photo:
Krištof KINTERA
A művész jóvoltából
Courtesy of the artist

BORSOS LŐRINC

A jövő gyermekéhez / Amazon | For the Children of the Future / Amazon, 2023

csontok, műköröm, fonál, műanyag, viasz | bones, artificial nails, yarn, plastic parts, wax; 35 x 30 cm
Fotó | Photo: BÍRÓ Dávid
A művészek jóvoltából | Courtesy of the artists

A disztópia hagyományosan kollektív félelmeink és társadalmi szorongásaink képzeletbeli tükre: elrajzolt jövőképek, amelyek a jelen konfliktusait vetítik előre. Ebben a szekcióban a hangsúly elmozdul: a nagy narratívák helyét az egyéni nézőpont, a személyes jövővíziók, az alkotói „én” belső tere

veszi át. A bemutatott művek nem egyetlen, univerzális végkifejletet vázolnak fel, hanem sokféle, egymással párhuzamosan létező lehetséges jövőt – mindegyiket egy-egy alkotói tudat perspektíváján keresztül.

A *Sajátvilágok* olyan kortárs képzőművészeti utópiákat és disztópiákat gyűjt egybe, amelyekben az alkotók személyes tapasztalataikból, sejtelmekből, kétségeikből építenek világokat. Ezek a jövőképek gyakran fragmentáltak, bizonytalanok, nyitottak: kérdéseket vetnek fel a társadalmi együttélésről, a technológia szerepéről, a környezeti válságról vagy az identitás átalakulásáról, miközben nem mondanak le az egyéni felelősség és cselekvés lehetőségéről sem.

A bemutatott művekben a globális problémák – klímaváltozás, társadalmi egyenlőtlenségek, megfigyelés/felügyelet, elidegenedés – szorosan összefonódnak az egyén pozíciójával. A személyes én hol megfigyelőként, hol elszenvedőként, máskor aktív ágensként jelenik meg ezekben a jövőekben. Az alkotók nem kívülről szemlélik a disztópiát: benne élnek, részesei, alakítói vagy áldozatai annak. A személyes pozíció hangsúlyozása elmozdítja a disztópiát a pusztá figyelmeztetés irányából az önreflexió felé.

E művek nem kizárólag sötét víziókat kínálnak. Sok esetben alternatívákat, átmeneti állapotokat, törekény utópiákat is felvillantanak – lehetséges menekülőutakat, új együttélési formákat, konkrét eszközöket-praktikákat, személyes stratégiákat a túlélésre vagy az ellenállásra. A *Sajátvilágok* munkáiban a disztópikus víziók mellett megjelenő helyzetek, szereplők nem feltétlenül a biztos megoldás ígéretével lépnek fel, hanem a lehetőség gondolatát tartják fenn: annak esélyét, hogy a jövő/jelen nem kizárólag elkerülhetetlen végkifejletek sorozata, hanem folyamatosan újratárgyalható, újraíródó közös tér. A *Sajátvilágok* így a kortárs képzőművészetben keresztül az egyéni felelősség, képzelet és döntés szerepét vizsgálja a jövő konstituálásának folyamatában.

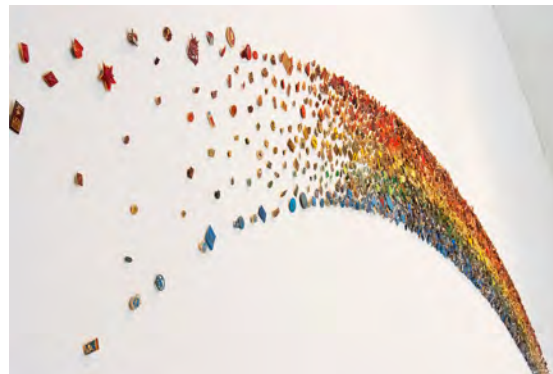
C IDEOLÓGIÁK ALKONYA

Ideológia (eszmerendszer, társadalmi tudatforma): egy adott társadalmi csoport (osztály, párt, réteg) által vallott, összefüggő eszmék, nézetek, értékek és fogalmak rendszere, amely leírja, értelmezi a világot (világnézet), és célokat, működési elveket fogalmaz meg a társadalom számára, igazolva vagy kritizálva a fennálló hatalmi viszonyokat.

A 20. század első fele nemcsak a diktatúrák félszázada, hanem a millitáns ideológiák fénykora is volt. Jóllehet az utópia és a disztópia irodalmi eredetű műfaj, mégis az emberi társadalom berendezkedésére vonatkozó elgondolások gyűjtőtere. Történelmi tapasztalataink azt mutatják, hogy a disztópia nem a spekulatív fikció terepe, hanem nagyon is kitapintható hétköznapi valóság. A múlt nyomán a jövő is bizonytalanává vált, legalábbis felsejlik egy dehumanizált világ fenyegető képe.

Az *ideológiák alkonya* [The End of Ideology] kifejezés Daniel Bell azonos című 1960-as esszéjéből származik. A szerző szerint a 20. század nagy ideológiái (kommunizmus, faszizmus, liberalizmus, konzervativizmus stb.) gyengülnek, elveszítik vonzerejüket, és helyüket átveszi a pragmatizmus, a posztmodern relativizmus, a populizmus, a technokrácia, valamint a mindennapi, nem-ideológiai alapú politikai cselekvések, identitáspolitikák, ami zavarosabb, kevésbé átlátható politikai világot eredményez. A nagyszabású, átfogó ideológiai rendszerek bukása egyfelől a megvalósulás – szocializmus, kapitalizmus – negatívumainak (utópia – disztópia) köszönhető, másfelől a társadalmi változások előre nem látható hatásainak.

Az ideológiák alkonya elsőként válságtüneteiről ismerhető fel: a nagy narratívák elvesztéséről, arról, hogy az adott ideológia

VÁRNAI Gyula
Szivárvány | Rainbow (Peace on Earth!), 2017

installáció: fém-objektok (jelvények); változó méret | installation: metal objects (badges); dimensions variable. Fotó | Photo: ROSTA József / Ludwig Múzeum - Kortárs Művészeti Múzeum
A művész jóvoltából | Courtesy of the artist

már nem képes átfogóan leírni és értelmezni a társadalom vagy annak egyes részei működését, motivációit, céljait. Az ideológiák hanyatlása felfogható úgy is, mint egykor világjobbítónak indult társas utópiák (ideológiák) disztópikus megvalósulásai.

Európának ebben a régiójában bőven lehetnek személyes vagy történelmi tapasztalataink ideológiák eluralkodásáról, majd hirtelen széthullásáról. Időben hozzánk legközelebbi, ideológiától áthatott időszak a létező szocializmus évtizedei, ami számos alkotó életének egy szakaszát határozta meg. Ennélfogva jelentős számú munka tematizálja a múzeum gyűjteményében és a kiállításon a közelmúlt levitézlett ideológiájának (kommunizmus/szocializmus, marxizmus, dialektikus materializmus...) kérdéskörét, életvilágát. A művek eltérő nézőpontból tekintenek a korszak ideológiáira, többnyire nem pusztán az emlékezet keretrendszerében értelmezik azokat. Letűnt szimbólumokat, kiüresedett jeleket megidézve vizsgálják az ideológiák érvényességi körét, múltjukat és lehetséges jövőjüket.

D NO(N) FUTURE!

Marc Augé francia antropológus a *nem-helyek* (non-lieux) fogalmával a későmodern társadalmak térhasználatának egyik alapvető tapasztalatát ragadta meg. Meghatározása szerint a nem-helyek olyan terek, amelyek nem hordoznak stabil identitást, történetiséget vagy relációkat: átmenetiek, funkcionálisak, személytelenek. A közlekedés, a fogyasztás, az adminisztráció tereiként a mindennapi élet meghatározó helyszínei, mégis nélkülözik mindazt, ami a „helyet” Augé értelmezésében jelentéstelivé teszi. Az el-

Eva KOŘÁTKOVÁ
Új egyenesen! | Sit Up Straight, 2008

többcsatornás videóinstalláció (állókép) | multi-channel video installation (video still); változó méretek | dimensions variable
Ludwig Múzeum - Kortárs Művészeti Múzeum, Budapest

idegenedés, az anonimitás és az időtlenség érzetét közvetítik, miközben a globális társadalom működésének alapvető infrastrukturális elemei.

A szekcióban helyet kapó művek a *hely* és *nem-hely* fogalmát a disztópia kontextusában vizsgálják. A nem-helyek disztópikus potenciálja abban rejlik, hogy a helyek ellenpólusaként az elidegenedés, az otthontalanság, a felügyelet, a megfigyelés, a diszkomfort társadalmi trópusai.

Az egyén jelenléte ezekben a terekben átmeneti és szabályozott: a mozgás irányított, az identitás redukált, a viselkedés előírt. A művek gyakran ezt az állapotot erősítik fel, eltolva a nem-helyeket a jövő totális tereinek irányába, ahol a személyes emlékezet és kötődés véglegesen feloldódik a funkció és a rendszer logikájában.

Ugyanakkor a *No(n) Future!* szekció nem kizárólag a veszteség narratíváját követi. Több alkotás arra is rákérdez, vajon a nem-helyek valóban mentesek-e minden jelentéstől, vagy csupán más típusú tapasztalatokat hordoznak.

Megjelennek olyan művek, amelyek a nem-helyek átértelmezésére, kisajátítására, ideiglenes „helyé” alakítására tesznek kísérletet, felvetve a kérdést: lehetséges-e személyes vagy kollektív jelentést létrehozni a későmodern térstruktúrákban. Az egyes munkák a köztér, az emlékezet, a kulturális topológia felől közelítenek a disztópikus nem-helyek feltáráshoz és jellegzetességeik bemutatásához.

A szekció művei így a jövő térélményének kritikai vizsgálatát kínálják. A disztópia itt nem feltétlenül egy távoli, elképzelt világ, hanem a jelen tereinek felnagyított, radikalizált változata. A *No(n) Future!* arra hívja fel a figyelmet, hogy a jövő társadalmi tapasztalata nem csupán időbeli, hanem alapvetően térbeli kérdés is: annak vizsgálata, hogy hol – és milyen feltételek között – válhat az egyén újra jelenlévővé a világban.

E METROPOLIS

A szekció címe egyértelmű utalás Fritz Lang ikonikus filmjére, az 1927-es *Metropolis*ra, a némafilmkorszak legjelentősebb mozgóképes disztópiájára. A *Metropolis* után semmi nem volt olyan, mint korábban: az emberiség jövőjében (amely addig többnyire a reményt hordozta magában) most megmutatkozott valami alapvetően félelmetes, valami szokatlan. A reményt felváltotta a felderíthetelenségében ijesztő, és nem sok idő kellett ahhoz, hogy a totális diktatúrák, a társadalmi elnyomás idején aktuális is legyen. A *Metropolis* olyan volt, mint egy rossz előérzet.

Az utópia etimológiailag egy „sehol nem létező helyre” (u-topos) utal (nem összekeverendő a „nem-hellyel”, melynek külön fejezetet szentel a kiállítás) – egy fiktív helyre, ahol a tökéletesség uralkodik. Évszázadok óta léteznek utópisztikus városelgondolások, megannyi fiktív teret és struktúrát megálmodva, egyben sok valós város szerkezetét is inspirálva. A 20. század elejére csúcsosodik ki az utópisztikus világboldogítás a város által többek között Le Corbusier városelgondolásaival: egyes építészeti mozgalmak, így a konstruktivizmus is kifejezetten utópiából táplálkozott, de ahogyan e fejezet is tükrözi, a radikális utópiák saját maguk disztópiájává is válhatnak, maguk alá temetve a legmerevebb tartószerkezetüket is.

Az ember kapcsolata közvetlen épített környezetével meghatározó elemmé válik egy fiktív jövőt elképzelő narratívában, kiváltképp, ha a disztópia keretében radikálisabb és kritikusabb, szatirikusabb megközelítés alá kerül a nagyváros/sok ember együttélésének vizsgálata. Általánosságban véve, a disztópiákban feltűnő társadalmi szerkezeteket erős technológiai uralom irányítja, így az emberi szabadság kérdésköre

kiemelkedő szerepet tölt be a fiktív narratívákban. Az emberi vágy, hogy minél inkább leuralja környezetét, saját maga alá rendelje önnön igényeinek kielégítése érdekében, egy utópisztikus város esetében egy jobb kort idéz – a disztópikus olvasat szerint viszont környezetrombolása visszájára fordul. A technológiai dehumanizáció mellett a legdrasztikusabb képet az emberi lét alárendeltsége, kiszolgáltatottsága nyújtja egy saját maga építette környezetben, ahol az elemek átveszik az uralmat, ahol az emberi szabadság saját csapdájába esik.

Az épített környezet közvetlen lenyomata a társadalmi struktúráknak, ezáltal fordítva is: a megálmodott együttélést segítő terek bár papíron ideálisnak tűnnek és megoldást kínálnak sokrétű problémákra, valójában az évtizedek alatt akár teljes társadalmi rémálommá alakulhatnak át. A városi terekkel való rendelkezés, a terek emlékezete, rétegeltsége és a hozzájuk kapcsolódó személyes narratívák jelennek meg a szekció egyes műveiben.

ESTERHÁZY Marcell
h.l.m.v 2.0, 2004

video, loop (állókép)
video, loop (video still)
Ludwig Múzeum - Kortárs
Művészeti Múzeum, Budapest

BETELJESÜLT MESÉK SZOMORÚSÁGA

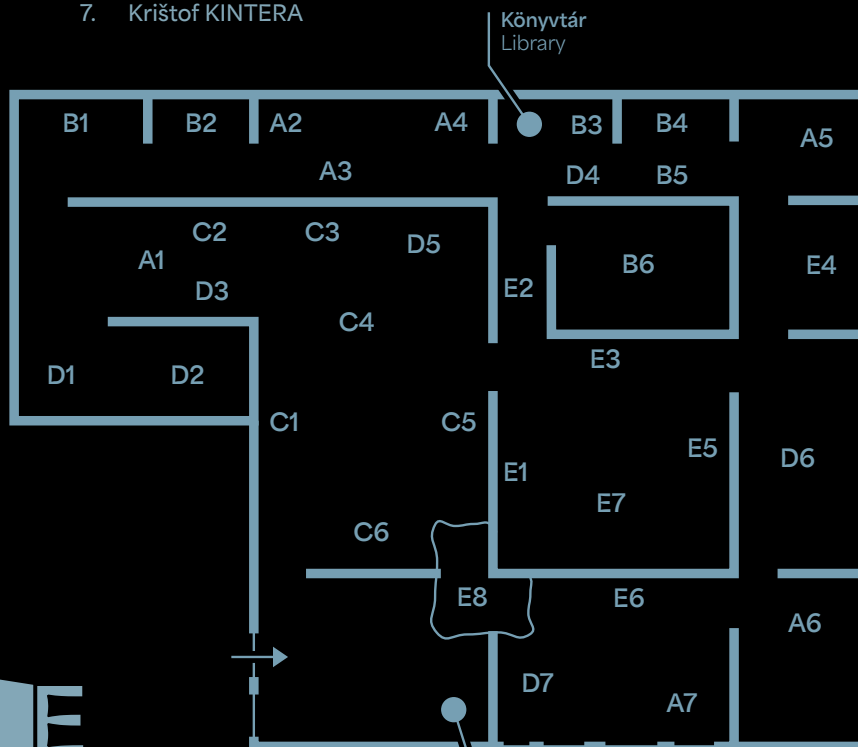
THE SADNESS OF FULFILLED TALES

1. Olekszij SZAJ
2. SZACSVAY PÁL
3. SOCIÉTÉ RÉALISTE
4. Gentian SHKURTI
5. KERESZTES Zsófia
6. DROZDIK Orshi
7. Krištof KINTERA

SAJÁTVILÁGOK

PERSONAL WORLDS

1. GELLÉR B. István
2. SZALAI Tibor
3. TECHNOLOGIE UND DAS UNHEIMLICHE
4. KASZÁS Tamás
5. Oto HUDEC
6. BORSOS LŐRINC

C

IDEOLÓGIÁK ALKONYA

THE END OF IDEOLOGY

1. VÁRNAI Gyula
2. SZOMBATHY Bálint
3. BLUE NOSES
4. Jevhen NYIKIFOROV
5. KISSPÁL Szabolcs
6. Ciprian MUREȘAN

METROPOLIS

1. Andreas FOGARASI
2. WALICZKY Tamás
3. KASZÁS Tamás
4. LAKNER Antal
5. PUKLUS Péter
6. Luchezar BOYADJIEV
7. ESTERHÁZY Marcell
8. Ciprian MUREȘAN

D

NO(N) FUTURE!

1. SOCIÉTÉ RÉALISTE
2. Peter WEIBEL
3. CSÁKÁNY István
4. GERBER Pál
5. KASZÁS Tamás
6. Eva KOŤÁTKOVÁ
7. Endri DANI

BLACK MIRROR

The Long Shadow
of the Future

**LUDWIG
MÚZEUM**
— MUSEUM OF
CONTEMPORARY
ART

08.04
—18.10
2026

FEKETE TÜKÖR.
A JÖVŐ HOSSZÚ ÁRNYÉKA
BLACK MIRROR.
THE LONG SHADOW OF THE FUTURE

Ludwig Múzeum - Kortárs Művészeti Múzeum, Budapest

Ludwig Museum - Museum of Contemporary Art, Budapest

2026. 04. 08. - 10. 18. | 08. 04 - 18. 10. 2026

Kurátorok | Curators: KÁLMÁN Borbála, KÉSZMAN József

Szöveg | Text: KÁLMÁN Borbála, KÉSZMAN József

Szöveggondozás | Proofreading: IVACS Ágnes

Fordítás | Translation: IVACS Ágnes

Grafikai terv | Graphic Design: FERENCZY László - lav.design

Nyomda | Printing: EPC Nyomda

Felelős kiadó | Publisher Responsible: dr. FABÉNYI Julia,

a Ludwig Múzeum - Kortárs Művészeti Múzeum igazgatója

Director of Ludwig Museum - Museum of Contemporary Art

Kiadja | Published by Ludwig Múzeum - Kortárs Művészeti Múzeum, 2026.

Ludwig Museum - Museum of Contemporary Art, 2026

**LUDWIG
MÚZEUM**
—KORTÁRS
MŰVÉSZETI
MÚZEUM

Müpa Budapest | H-1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.

Tel: (+36 1) 555 3444 | info@ludwigmuseum.hu

ludwigmuseum.hu | ludwigmuseum.blog.hu | facebook.com/ludwigmuseum

instagram.com/ludwigmuseum | tiktok.com/@ludwigmuseumbudapest

A kiállítás nyitva | The exhibition is open:

kedd-vasárnap: 10:00-18:00 | Tuesday-Sunday: 10 a.m. - 6 p.m.

A múzeum hétfőnként zárva tart. | The museum is closed on Mondays.

**LUDWIG
MÚZEUM**
—MUSEUM OF
CONTEMPORARY
ART

BLACK MIRROR

The Long Shadow
of the Future

08. 04 - 18. 10. 2026

Exhibiting Artists

BLUE NOSES / BORSOS LŐRINC / Luchezar BOYADJIEV /
CSÁKÁNY István / Endri DANI / DROZDIK Orshi /
ESTERHÁZY Marcell / Andreas FOGARASI / GELLÉR B. István /
GERBER Pál / Oto HUDEC / KASZÁS Tamás /
KERESZTES Zsófia / Krištof KINTERA / KISSPÁL Szabolcs /
Eva KOŤÁTKOVÁ / LAKNER Antal / Ciprian MUREȘAN /
Yevgeny NIKIFOROV / Nam June PAIK / PUKLUS Péter /
Gentian SHKURTI / SOCIÉTÉ RÉALISTE / SZACSVAY PÁL /
Oleksiy SAI / SZALAI Tibor / SZOMBATHY Bálint /
TECHNOLOGIE UND DAS UNHEIMLICHE (T + U) /
VÁRNAI Gyula / WALICZKY Tamás / Peter WEIBEL

Curators

Borbála KÁLMÁN, József KÉSZMAN

BLACK MIRROR. THE LONG SHADOW OF THE FUTURE

“The future is too dark, so don’t stay here with me!” – FO. System

The Ludwig Museum’s collection, which has been developing and expanding for several decades, features a number of contemporary works that deal with imaginary visions of the future or interpret the present as a dystopian reflection of the past in some way. These are artistic thought experiments that paint a dark picture of the possible future or present, connecting the current and the future in time, offering a glimpse into the future of humanity. The dystopian idea, as one of the extreme values of possible realities, is also a model, a point of reference, the contemplation of which is natural and necessary for understanding actual reality, and in this sense it is both a tool and a method.

As the first stage of a longer-term research project, the exhibition examines the works in the collection through the concept of dystopia and includes other works by artists featured in the collection in this exploration. The selected works represent the discourse that has been taking place recently, primarily in the Hungarian art scene, which the exhibition analyzes along various thematic paths. This phase serves as a preparatory stage for a broader inquiry, laying the groundwork for a more comprehensive analysis of our present, current interpretations of the concept of dystopia, and contemporary artistic visions of the future.

In addition to statements about visions of the future and possible conditions of the world, the exhibition also asks: “Has it not become colder?” (F. Nietzsche, *The Gay Science*) Dystopia is a fictional representation of the world that presents negative developments in the present or future, usually through totalitarian, technocratic, or dehumanising structures. The central element of the dystopian worldview is social oppression, which involves control mechanisms at the collective level and limited freedom, loss of identity, and moral dilemmas at the individual level.

The concept of dystopia, which can be interpreted as a separate category in the history of ideas, is usually defined in relation to utopia (anti-utopia), but it is also subject to strong conceptual relativism. In contrast to utopia, which is the guiding idea of an ideal society, dystopia describes a radically opposite world, where the fictional world is always worse than the existing one. Dystopia as anti-utopia serves primarily as a (dark) mirror: the conditions and characteristics of the world it depicts amplify the negative aspects of the observer’s world. By magnifying our inner fears, it helps us understand what kind of future we want to avoid. Dystopia thus offers a radical critique of current social trends, a conceptual mapping of the crisis symptoms of modernity, which is also a source of anxiety.

Thematic units in the exhibition:

A THE SADNESS OF FULFILLED TALES

B PERSONAL WORLDS

C THE END OF IDEOLOGY

D NO(N) FUTURE!

E METROPOLIS

Curators: Borbála KÁLMÁN, József KÉSZMAN

BLACK MIRROR

DROZDIK Orshi
Végtelen disztópia, 0004, Black Mirror (Fekete tükör)
Dystopia Infinite, 0004, Black Mirror, 1984

zselatinos ezüst | gelatine silver print; 60 × 50 cm (102 × 92 cm)
Fotó | Photo: ROSTA József / Ludwig Múzeum - Kortárs Művészeti Múzeum
Ludwig Múzeum - Kortárs Művészeti Múzeum, Budapest

The object in the title of the exhibition has multiple meanings and is strongly connected to both the present and the past.

In contemporary culture, the concept of the “black mirror” primarily refers to the dark surface of switched-off digital displays. In this sense, the concept has become an emblem of the presence and vulnerability of digital technologies: a sign of malfunctions, freezes, or complete system crashes (“black death”). Charlie Brooker’s dystopian series “Black Mirror” has contributed significantly to its spread in culture, using the dark screen as a metaphor for technological self-reflection. In

the switched-off display, we see both our own face and the gaze of technology directed at us; it reflects not a distant future, but a distorted image of the present.

However, the origin of the expression dates back much further and is rooted in occult traditions. The black mirror—typically a surface without a silver backing, with a black back or made of obsidian—functioned as a divination tool in magical practices. For magicians, witches, and astrologers, the black mirror was not only a practical instrument, but also a metaphysical medium: a symbol of the transmission of transcendent knowledge. It was a gateway to an alternative, non-physical reality in which images of the past, present, and future could be revealed.

The use of divination mirrors is closely linked to the technique of scrying. The essence of the method is that the medium gazes at the dark, reflective surface in a trance state, during which they perceive not so much physically existing images as imaginary visions evoked from the unconscious. According to tradition, one of the most famous users of the black mirror was Nostradamus, who used it to “see” distant events in the future.

Black—or scrying—mirrors thus appear in Western esoteric thought as a medium for conjuring up invisible realms: they promise the contemplation of distant events, lives, or time planes that are inaccessible to others.

In this context, the black mirror becomes a metaphor for hidden knowledge, insight, and a gateway to alternative realities, whose meaning has been enriched with new, reflexive interpretations in modern technological culture.

The works featured in the exhibition serve as a kind of black mirror: we see not only our present in them, but also a vision of the future that helps us understand what kind of future we want to avoid.

A THE SADNESS OF FULFILLED TALES

In today's post-utopian world, the dream of a better future that once loomed on the horizon seems to have evaporated. In literature and film, the genre of science fiction made huge strides in the last decades of the 20th century, permeating everyday life, not least thanks to the achievements of the scientific and technological revolution. Within this genre, dystopia, whether as anti-utopia or negative utopia, has clearly earned a place for itself. In Hungary, the *Kozmosz Fantasztikus Könyvek* (Cosmos Fantastic Books) series sought to bring the sci-fi genre, which was otherwise labelled as children's literature by the socialist party leadership and therefore considered frivolous, into the mainstream. This is how, a few years after their publication in their original language, numerous works from a wide spectrum of world literature were translated, which, in a closed socialist system, were a real intellectual nourishment for the construction of unique worlds or even escapism, not least thanks to the high quality of the translations.

The section entitled *The Sadness of Fulfilled Tales* is like a time loop in which the present, past, and future converge—as if the present were a black mirror reflecting an entirely non-fictional image of the future for the past. The exponentially accelerated scientific and technological developments that are changing our present at an unparalleled pace, coupled with the transformation of economic systems and processes, create an intriguing situation in light of the vivid dystopias that have emerged in recent decades: looking into it, our present appears to be a black mirror of the past, depicting oppressive premonitions and bad scen-

arios as reality rather than fiction. The concrete political manifestations of dystopia generate grim realisations: have we always lived in a dystopia? Further questions: does every dystopia start out as a utopia and inevitably end as an anti-utopia? Are dystopias proof of the impossibility of utopias, or are we talking about two fundamentally different worlds?

This thematic section bears the melancholy of the day after. It is the bittersweet recognition that the grand narratives have come to an end, or at least that we cannot find the way to them. Behind the concepts and their signifiers, instructive works and practices appear in the section: they document how dynamics may emerge in the background that result in a world conceived as utopian turning into a dystopia in reality, just as the past, turning towards the future, surrenders to the present.

Gentian SHKURTI
Alice Csodaországban
Alice in Wonderland, 1997

színes videó hanggal, angol felirattal (állókép)
colour video with sound, English subtitles (video still),
ed. 2/3 + 1 AP; 3'35"
Fotó | Photo: ROSTA József / Ludwig Múzeum
- Kortárs Művészeti Múzeum
Ludwig Múzeum - Kortárs Művészeti Múzeum,
Budapest (Az aacheni Peter und Irene Ludwig Stiftung
letétje | Long-term loan from the Peter und Irene
Ludwig Stiftung, Aachen)

B PERSONAL WORLDS

Oto HUDEC
Hullám a kert előtt | Wave in Front of the Garden, 2019

HD videó (állókép) | video (video still); 3'39"
Ludwig Múzeum - Kortárs Művészeti Múzeum, Budapest (Az aacheni
Peter und Irene Ludwig Stiftung letétje | Long-term loan from the Peter
und Irene Ludwig Stiftung, Aachen)

Dystopia is traditionally an imaginary reflection of our collective fears and social anxieties: imagined futures that anticipate the conflicts of the present. In this section, the emphasis shifts: grand narratives are replaced by individual perspectives, personal visions of the future, and the inner space of the creative self. The works on display do not out-

line a single, universal outcome, but rather a variety of possible futures existing in parallel—each through the perspective of a single creative consciousness.

Personal Worlds brings together contemporary artworks that explore utopias and dystopias in which creators build worlds from their personal experiences, intuitions, and doubts. These visions of the future are often fragmented, uncertain, and open-ended: they raise questions about social coexistence, the role of technology, the environmental crisis, and the transformation of identity, while not ruling out the possibility of individual responsibility and action.

In the works presented, global issues—climate change, social inequalities, surveillance/inspection, alienation—are closely intertwined with the position of the individual. The self appears in these futures sometimes as an observer, sometimes as a victim, and sometimes as an active agent. The artists do not view dystopia from the outside: they live in it, are part of it, shape it, or suffer from it. The emphasis on personal position shifts dystopia from mere warning toward self-reflection.

These works do not offer exclusively dark visions. In many cases, they also suggest alternatives, transitional states, fragile utopias—possible escape routes, new forms of coexistence, concrete tools and practices, personal strategies for survival or resistance. In the works of *Personal Worlds*, the situations and characters that appear alongside dystopian visions do not necessarily offer the promise of a sure solution, but rather maintain the idea of possibility: the chance that the future/present is not just a series of inevitable outcomes, but a shared space that can be constantly renegotiated and rewritten. Through contemporary visual art, *Personal Worlds* thus examines the role of individual responsibility, imagination, and decision-making in the process of constituting the future.

C THE END OF IDEOLOGY

Ideology (a set of beliefs, social consciousness): a system of coherent ideas, views, values, and concepts professed by a given social group (class, party, stratum) that describes and interprets the world (worldview) and formulates goals and operating principles for society, justifying or criticising the existing power relations.

The first half of the 20th century was not only fifty-years of dictatorships, but also the heyday of militant ideologies. Although utopia and dystopia are genres originating in literature, they are nevertheless ideas relating to the organisation of human society. Our historical experience shows that dystopia is not the realm of speculative fiction, but a very tangible everyday reality. In the wake of the past, the future has also become uncertain, with at least the looming threat of a dehumanized world.

The term *the end of ideology* comes from Daniel Bell's 1960 essay of the same name. According to the author, the great ideologies of the 20th century (communism, fascism, liberalism, conservatism, etc.) are weakening, losing their appeal, and being replaced by pragmatism, postmodern relativism, populism, technocracy, and everyday, non-ideological political actions and identity politics, resulting in a more confusing and less transparent political world. The collapse of large-scale, comprehensive ideological systems is due, on the one hand, to the negative aspects of their implementation (socialism, capitalism) (utopia - dystopia) and, on the other hand, to the unforeseeable effects of social change.

The end of ideologies can first be recognized by its symptoms of crisis: the loss of grand narratives, the inability of

Jevhen NYIKIFOROV | Jevgeny NIKIFOROV
A köztársaság emlékműveiről - Az aktivisták által átfestett úttörők emlékműve Novovolinszk (Volinyi régió) | On Republic's Monuments - Monument to pioneers, painted by activists, Novovolynsk, Volyn region, 2016

Epson Cold Press Fine Art papír, digitális nyomat | Epson Cold Press Fine Art paper, digital print, 1/7; 42,2 x 60 cm
Ludwig Múzeum - Kortárs Művészeti Múzeum, Budapest (Az aacheni Peter und Irene Ludwig Stiftung letétje | Long-term loan from the Peter und Irene Ludwig Stiftung, Aachen)

a given ideology to comprehensively describe and interpret the functioning, motivations, and goals of society or its individual parts. The end of ideologies can also be understood as the dystopian realisation of social utopias (ideologies) that once set out to improve the world.

In this region of Europe, we may have plenty of personal or historical experience of the dominance of ideologies and their sudden collapse. The period closest to us in time, permeated by ideology, is the decades of socialism, which defined a phase in the lives of many artists. Consequently, a significant number of works in the museum's collection and in the exhibition focus on the issue of the recent decline of ideology (communism/socialism, Marxism, dialectical materialism...) and its lifeworld. The works examine the ideologies of the era from different perspectives, mostly interpreting them beyond the framework of memory. Evoking symbols of the past and empty signs, they examine the validity of ideologies, their past and their possible future.

D NO(N) FUTURE!

French anthropologist Marc Augé captured one of the fundamental experiences of space use in late modern societies with his concept of *non-places* (non-lieux). According to his definition, non-places are spaces that have no identity-based, historical, or relational significance: they are transitory, functional, and impersonal. As spaces of transportation, consumption, and administration, they are pivotal locations of everyday life, yet they lack everything that makes a 'place' meaningful in Augé's interpretation. They

CSÁKÁNY István
Talpra állítás | Erecting, 2008

fametszet | woodcarving, Ed. 1/5.; 111 × 160 cm
Fotó | Photo: ROSTA József / Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum
Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum, Budapest

convey a sense of alienation, anonymity, and timelessness, while being fundamental infrastructural elements of the functioning of global society.

The works in this section examine the concepts of *place* and *non-place* in the context of dystopia. The dystopian potential of non-places lies in the fact that, as the antithesis of places, they are social tropes of alienation, homelessness, surveillance, observation, and discomfort.

The presence of the individual in these spaces is temporary and regulated: movement is controlled, identity is reduced, behaviour is prescribed. The works often reinforce this state, shifting non-places toward total spaces of the future, where personal memory and attachment are permanently dissolved in the logic of function and system. At the same time, the *No(n) Future!* section does not exclusively convey the narrative of loss. Several works also question whether non-places are truly devoid of meaning or whether they simply offer different types of experiences.

There are works that attempt to reinterpret, appropriate, and transform non-places into temporary 'places,' raising the question of whether it is possible to create personal or collective meaning in late modern spatial structures. They approach the exploration of dystopian non-places and the presentation of their characteristics from the perspective of public space, memory, and cultural topology.

The works in this section thus offer a critical examination of the spatial experience of the future. Dystopia here is not necessarily a distant, imagined world, but an exaggerated, radicalized version of the spaces of the present. *No(n) Future!* draws attention to the fact that the social experience of the future is not only a temporal but also a fundamentally spatial question: it examines where—and under what conditions—the individual can become present in the world again.

E METROPOLIS

The title of the section is a clear reference to Fritz Lang's iconic film, *Metropolis* (1927), the most significant cinematic dystopia of the silent film era. After *Metropolis*, nothing was the same as before: the future of humanity (which until then had mostly been a source of hope) now revealed something fundamentally frightening, something unusual. Hope was replaced by something frightening in its inscrutability, and it did not take long for it to become relevant in times of totalitarian dictatorships and social oppression. *Metropolis* was like a bad premonition.

Etymologically, utopia refers to a “place that does not exist” (u-topos) (not to be confused with “non-place,” to which a separate chapter of the exhibition is devoted) – a fictional place characterized by perfection. Utopian urban concepts have existed for centuries, dreaming up countless fictional spaces and structures, while also inspiring the structure of many real cities. The quest to bring wellbeing to society through city architecture reached its peak at the beginning of the 20th century with, among other things, Le Corbusier's urban concepts: certain architectural movements, such as constructivism, were explicitly inspired by utopia, but as this chapter reflects, radical utopias can also become their own dystopias, burying even their most rigid supporting structures.

Human interaction with the immediate built environment becomes a defining element in narratives imagining a fictional future, especially when the examination of coexistence in large cities/crowded environments takes on a more radical, critical, and satirical approach within the framework of dystopia. In general, the social structures that appear in dystopias are governed by strong technological control, so the issue of human freedom plays a prominent role in fictional narratives.

The human desire to dominate their environment as much as possible in order to satisfy their own needs evokes a better age in the case of a utopian city, but in a dystopian reading, it leads to the destruction of the environment. In addition to technological dehumanization, one of the most drastic images is that of human subordination and vulnerability in an environment of their own making, where the elements take control and human freedom falls into its own trap.

The built environment is a direct reflection of social structures, and vice versa: spaces designed to facilitate coexistence may seem ideal on paper and offer solutions to a variety of problems, but in reality, over the decades, they can turn into a complete social nightmare. The disposal of urban spaces, the memory and stratification of spaces, and the personal narratives associated with them appear in the works in this section.

Ciprian MUREȘAN
Bukarest városmodell (részlet)
Bucharest City Model (detail), 2014/2026

építészeti makett, karton, ragasztó | architectural model, cardboard, glue
cca 16 m². A kartonmakett az Óbudai Egyetem – Ybl Miklós Építéstudományi Kar,
Építészmérnöki Intézet hallgatóinak együttműködésével jött létre. | The model
was created with the cooperation of the students of Ybl Miklós Faculty of Archi-
tecture and Civil Engineering – Obuda University. Fotó | Photo: SZABÓ Zsófia
A művész jóvoltából | Courtesy of the artist